
135

Besluit van 6 mei 2025 tot wijziging van het Besluit bouwwerken leefomgeving in verband met hernieuwbare energie bij vervanging van het verwarmingssysteem

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden,
Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Volkshuisvesting en Ruimte-
lijke Ordening van 20 december 2024, nr. 2024-0000898014;

Gelet op artikel 1, onder 6, van de Richtlijn (EU) 2023/2413 van het
Europees Parlement en de Raad van 18 oktober 2023 tot wijziging van
Richtlijn (EU) 2018/2001, Verordening (EU) 2018/1999 en Richtlijn 98/70/EG
wat de bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen betreft, en tot
intrekking van Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad en artikel 4.3, eerste lid,
van de Omgevingswet;

De Afdeling advisering van de Raad van State gehoord (advies van
5 februari 2025, nr. W04.24.00358/I);

Gezien het nader rapport van Onze Minister van Volkshuisvesting en
Ruimtelijke Ordening van 25 april 2025, nr. 2025-0000265489;

Hebben goedgevonden en verstaan:

ARTIKEL I

Het Besluit bouwwerken leefomgeving wordt als volgt gewijzigd:

A

Tabel 5.8 komt te luiden:

Tabel 5.8

gebruiksfunctie	leden van toepassing																				
	constructieve veiligheid		constructieve veiligheid bij brand	hoogte afscheiding	beperken van het ontstaan van een brandgevaarlijke situatie	beperking van het ontwikkelen van brand en rook	beperking van uitbreiding van brand	verdere beperking van uitbreiding van brand en beperking van rook	bescherming tegen geluid van gebouwinstallaties	luchtverversing	afvoer van rookgas en toevoer van verbrandingslucht	verbliffsgebied en verbliffsruimte	toiletteruimte	badruimte	energiezuinigheid	vuchten bij brand	technische bouwsystemen	verslaglegging	onverwarmde en ongekoelde verbliffsruimte	oplaadpunten en leidingdoorvoeren	oplaadpunten elektrische voertuigen
	5.9	5.10	5.10a	5.11	5.12	5.13	5.13a	5.14	5.15	5.16	5.17	5.18	5.19	5.20	5.21	5.21a	5.21b	5.21c	5.21d		
artikel	1	2	*	1	2	3	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*	*
lid	1	2	*	*	1	2	*	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*	*	*
1 Woonfunctie	1	2	*	*	1	2	*	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
	1	2	*	*	1	2	*	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a voor verhuur	1	2	*	*	1	2	*	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
b overige woonfunctie	1	2	*	*	1	2	*	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
2 Bijeenkomstfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a voor kinderopvang met bedgebied	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
b andere bijeenkomstfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
3 Celfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
4 Gezondheidszorgfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a met bedgebied	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
b andere gezondheidszorgfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
5 Industriefunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a lichte industriefunctie voor het houden van dieren	1	2	*	*	1	3	1	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*
b andere industriefunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
6 Kantoorfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
7 Logistiefunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
8 Ondervijfsfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
9 Sportfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
10 Winkelfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
11 Overige gebruiksfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a voor het personenvervoer	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
b andere overige gebruiksfunctie	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
12 Bouwwerk geen gebouw zijnde	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
a wegtunnel met een tunnelengte van meer dan 250 m	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
b voor langzaam verkeer	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*
c ander bouwwerk geen gebouw zijnde	1	2	*	*	1	2	-	1	2	1	2	1	2	3	*	*	*	*	*	*	*

B

Artikel 5.20 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het zesde lid wordt «Bij een ingrijpende renovatie als bedoeld in artikel 2 van de richtlijn energieprestatie gebouwen waarbij een technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming of ruimtekoeling wordt geplaatst, gedeeltelijk vernieuwd, veranderd of vergroot,» vervangen door «Bij een ingrijpende renovatie of wanneer het verwarmingssysteem geheel wordt vernieuwd».

2. Het achtste lid vervalt.

ARTIKEL II

Dit besluit treedt in werking met ingang van 21 mei 2025.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, 6 mei 2025

Willem-Alexander

De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
M.C.G. Keijzer

Uitgegeven de *vijftiende* mei 2025

De Minister van Justitie en Veiligheid,
D.M. van Weel

NOTA VAN TOELICHTING

I. Algemeen deel

1. Inleiding

Op 18 oktober 2023 is de Richtlijn (EU) 2023/2413 van het Europees Parlement en de Raad van 18 oktober 2023 tot wijziging van Richtlijn (EU) 2018/2001, Verordening (EU) 2018/1999 en Richtlijn 98/70/EG wat de bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen betreft, en tot intrekking van Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad (hierna: de RED-III) vastgesteld. Het onderhavige besluit strekt tot implementatie van deze richtlijn, voor zover het gaat om de integratie van hernieuwbare energie in gebouwen. In paragraaf 8 van deze toelichting is een transponeringstabel opgenomen. De richtlijn dient uiterlijk op 21 mei 2025 te zijn geïmplementeerd.

De richtlijn bevat een verplichting voor lidstaten om een minimumwaarde hernieuwbare energie voor te schrijven bij nieuwbouw, ingrijpende renovatie en bij vervanging van het verwarmingssysteem. Voor zover het gaat om nieuwbouw¹ en ingrijpende renovatie² is deze verplichting reeds geïmplementeerd. Met de onderhavige wijziging van het Besluit bouwwerken leefomgeving (hierna: Bbl) wordt de verplichting geïmplementeerd om een aandeel hernieuwbare energie te vereisen in het geval van vervanging van het verwarmingssysteem. Daarnaast wordt met het onderhavige besluit een onvolledigheid aangaande de reikwijdte van de implementatie van de Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (PbEU 2018, L328) (hierna: de richtlijn hernieuwbare energie of RED-II) hersteld.

2. Hoofdpijnen van het besluit

2.1 Reikwijdte van de eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie

De verplichting om een minimumwaarde hernieuwbare energie voor te schrijven bij ingrijpende renovatie (en nieuwbouw) was reeds opgenomen in artikel 15, vierde lid, van de richtlijn hernieuwbare energie zoals deze richtlijn luidde vóór inwerkingtreding van de RED-III. De RED-III wijzigt aldus onder andere de richtlijn hernieuwbare energie. De RED-III introduceert onder meer een verplichting voor een minimumwaarde hernieuwbare energie bij het vervangen van het verwarmingssysteem. Deze eisen zijn via artikel 1, onderdeel 6, van de RED-III terecht gekomen in artikel 15bis, derde lid, van de richtlijn hernieuwbare energie.

Bij vervanging van het verwarmingssysteem

Het onderhavige besluit implementeert in artikel 5.20 Bbl de eis dat een minimumwaarde hernieuwbare energie is vereist wanneer het verwarmingssysteem wordt vervangen. Het begrip «verwarmingssysteem» komt voort uit de richtlijn energieprestatie gebouwen (artikel 2, onderdeel 15bis, van de richtlijn 2010/31/EU) (hierna: de EPBD) en is gedefinieerd als «een combinatie van de bestanddelen die nodig zijn voor een vorm van

¹ Stb. 2019, 501.

² Stb. 2021, 658.

in pandige luchtbehandeling, waardoor de temperatuur wordt verhoogd».³ De EPBD bevat ook eisen aan technische bouwsystemen, waaronder verwarmingssystemen. In het Bbl komen zowel de begrippen «verwarmingssysteem» als «technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming» voor. Materieel wordt met beide begrippen hetzelfde bedoeld. In de onderhavige eis is gekozen om aan te sluiten bij het begrip «verwarmingssysteem», omdat de RED-III ook dit begrip hanteert. Bovendien is dit begrip in het Bbl dus niet nieuw.

Van het vervangen oftewel geheel vernieuwen⁴ van een verwarmingssysteem is sprake wanneer alle centrale warmte-, koude-, of warmwateropwekkers, het distributiesysteem en de afgiftelichamen (meestal radiatoren) worden vervangen. Het enkele vervangen van één bestanddeel van het warmtesysteem leidt niet tot de verplichting om hernieuwbare energie op te wekken. Er geldt dus een andere reikwijdte dan wanneer een gebouweigenaar alleen de warmtegenerator⁵, dat een onderdeel is van een verwarmingssysteem, (vaak: de cv-ketel) vervangt.

Bij een ingrijpende renovatie

Met dit besluit is daarnaast de reikwijdte aangepast van de verplichting voor een minimumwaarde hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie. Deze eis was geïmplementeerd in artikel 5.20, zesde tot en met achtste lid, Bbl en betrof implementatie van de richtlijn hernieuwbare energie. Deze eis was tot nu toe zo geïmplementeerd dat de verplichting enkel gold wanneer een technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming of ruimtekoeling onderdeel uitmaakt van de ingrijpende renovatie.⁶ Een bredere reikwijdte, inhoudende dat de eis ook zou gelden wanneer het technisch bouwsysteem geen onderdeel uitmaakt van de ingrijpende renovatie, zou ten tijde van de implementatie in strijd komen met het in de bouwregelgeving geldende uitgangspunt dat regels enkel betrekking kunnen hebben op de verbouwingreep die je pleegt. Als een gebouweigenaar dus geen aanpassing aan het technisch bouwsysteem doet, dan kon de gebouweigenaar niet verplicht worden tot het wijzigen van dat systeem. Dit vloeide voort uit artikel 4 van de Woningwet zoals dat gold tot 1 januari 2024. Onder de Omgevingswet is dit beginsel echter op AMvB-niveau opgenomen met de mogelijkheid tot het maken van uitzonderingen op dit beginsel (artikel 5.4, vierde lid, Bbl). Door met dit besluit in afdeling 5.3 Bbl te bepalen dat een gebruiksfunctie een minimumwaarde moet hebben bij ingrijpende renovatie of vervanging van het verwarmingssysteem, wordt invulling gegeven aan deze uitzonderingsmogelijkheid in het vierde lid van artikel 5.4 Bbl. Met deze bredere reikwijdte wordt de volledige werking van deze Europese eis bij ingrijpende renovatie verzekerd.

Een tweede wijziging in dit besluit die samenhangt met de eerdere implementatie van de RED-II is het vervallen van artikel 5.20, achtste lid Bbl. Deze bepaling bevatte een verwijzing naar de «Leidraad hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie» (hierna: leidraad). Deze leidraad is bedoeld om het werken met de uitzonderingen van de

³ Opgenomen in bijlage I, onderdeel A, van het Bbl. Deze definitie komt overeen met de definitie in artikel 2 van de Richtlijn energieprestatie gebouwen (Richtlijn (EU) 2010/31 zoals gewijzigd bij Richtlijn (EU) 2018/844).

⁴ De RED-III spreekt van het «vervangen» van het verwarmingssysteem. In de bouwregelgeving is gebruikelijk om te spreken van het «geheel vernieuwen».

⁵ Gedefinieerd in bijlage I, onderdeel A, Bbl als een onderdeel van een verwarmingssysteem dat nuttige warmte genereert via een of meerdere van de volgende processen: a. verbranding van brandstof in een verbrandingstoestel; b. joule-effect in de verwarmingselementen van een verwarmingssysteem met elektrische weerstand; en c. opvangen van warmte uit de lucht, ventilatie afvoerlucht of een water- of aardwarmtebron met een warmtepomp.

⁶ Stb. 2021, 658.

verplichting tot een aandeel hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie te vereenvoudigen. Omdat de leidraad al niet dwingend was voorgeschreven, is het niet noodzakelijk de verwijzing in het Bbl te behouden. De leidraad zal als hulpmiddel beschikbaar blijven op de website van RVO.nl en zo nodig worden aangepast. Indien nodig kunnen onderdelen van die leidraad alsnog als wettelijke norm opgenomen worden of verplichtend worden voorgeschreven. Dit kan voor bepaalde aspecten ook op het niveau van ministeriële regeling gebeuren.

Kortom, in beginsel geldt na inwerkingtreding van dit besluit een eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie voor alle nieuwe gebouwen, bestaande gebouwen die ingrijpend gerenoveerd worden en daarnaast in gevallen waarbij de verwarmingsinstallatie in een gebouw geheel wordt vernieuwd. De gebruiksfuncties waar de eis voor geldt zijn gelijk aan de gebruiksfuncties waarvoor momenteel energieprestatie-eisen gelden bij verbouw of renovatie.⁷ Gebruiksfuncties waarvoor de minimumeis niet geldt, zijn bouwwerken geen gebouw zijnde, overige gebruiksfuncties en industriefuncties. Dit is gelijk aan de gebruiksfuncties die zijn uitgezonderd van de BENG-eisen bij nieuwbouw.

2.2 Invulling van de eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie

Voor de invulling van de eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie bij het vervangen van het verwarmingssysteem is aangesloten bij de implementatie van de RED-II. Gebouweigenaren kunnen met verschillende technische oplossingen aan de minimumeis voldoen. Dit kan bijvoorbeeld via het realiseren van PV-panelen (fotovoltaïsche panelen), een (hybride) warmtepomp of een zonneboilersysteem. Het verschilt per technische oplossing en per type gebouw hoeveel de technische oplossing bijdraagt aan de hernieuwbare energie in een gebouw. Verder dient de hernieuwbare energie op grond van de NTA 8800 te worden opgewekt op het perceel om invulling te geven aan deze minimumeis. Aanvullend hierop wordt ook hernieuwbare energie en restwarmte of -koude uit gebiedsmaatregelen met een directe fysieke koppeling met het gebouw, zoals een lokaal warmtenet, in deze minimumeis gewaardeerd.

Lidstaten hoeven de eis alleen te stellen indien dat economisch, technisch en functioneel haalbaar is. Dit vertaalt zich in het Bbl naar de uitzonderingen opgenomen in artikel 5.20, zevende lid, Bbl. Zie voor een toelichting daarop paragraaf 2.4. Omdat de energetische prestatie op gebouwniveau wordt bepaald, zijn de eisen gesteld op het niveau van de (maatgevende) gebruiksfunctie van het gebouw of gebouwdeel, conform de rekenregels in de energieprestatiebepalingsmethode NTA 8800.

2.3 Hoogte van de eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie

Ook voor de hoogte van de minimumwaarde hernieuwbare energie wordt aangesloten bij de reeds bestaande eis zoals die is vormgegeven ter implementatie van de RED-II. Die hoogte van de minimumeis is gebaseerd op een eerder onderzoek van ingenieursbureau DGMR naar de mogelijkheden om een eis te stellen aan de minimale hoeveelheid hernieuwbare energie bij ingrijpende renovaties.⁸

Aangenomen is dat het volledig vervangen van een verwarmingssysteem in de praktijk alleen gedaan wordt bij een grote interne

⁷ Woonfunctie, bijeenkomstfunctie, celfunctie, gezondheidszorgfunctie, kantoorfunctie, logiesfunctie, onderwijsfunctie, sportfunctie en winkelfunctie.

⁸ Onderzoek naar de mogelijkheden om een eis te stellen aan de minimale hoeveelheid hernieuwbare energie bij ingrijpende renovaties, 25 september 2020, Ingenieursbureau DGMR.

verbouwing. Het vergt immers dat in elke verwarmde ruimte en veelal ook in andere ruimten binnen het gebouw verbouwingrepen plaatsvinden.

Bovendien is recentelijk (2023) getoetst of de huidige eis vanuit praktisch, technisch/energetisch en financieel oogpunt nog steeds voldoende (ambitieuze) is.⁹ Voor de evaluatie vanuit technisch/energetisch oogpunt is gekeken naar de ontwikkeling van (nieuwe) technieken voor het opwekken van hernieuwbare energie. De resultaten rondom fotovoltaïsche ontwikkelingen laten zien dat de gemiddelde energetische opbrengst van PV tussen 2020 en 2023 is gestegen en dat het effect van het hogere gemiddelde vermogen op de hoeveelheid hernieuwbare energie met 10% is gestegen. Dit ligt lager dan de 15% grens die gehanteerd wordt voor aanscherping van de minimumnorm. Aanscherping van de eis is op basis van deze ontwikkeling niet noodzakelijk. Uit de evaluatie blijkt dat aan de hand van een inventarisatie van de ervaringen met de huidige eis in de praktijk, kan worden geconcludeerd dat de eis haalbaar is. De evaluatie liet verder zien dat, ondanks de stijgende PV-prijzen in 2023, de terugverdientijd is afgenomen door de tegelijkertijd stijgende energieprijzen. Ook vanuit financieel oogpunt is er dus geen reden tot verandering van de huidige eis.

2.4 Uitzonderingen

Op de verplichting is een aantal uitzonderingen van toepassing dat is opgenomen artikel 5.20, zevende lid, Bbl. Deze uitzonderingen zijn met onderhavig besluit niet gewijzigd. Deze uitzonderingen zijn geformuleerd aan de hand van het eerdergenoemde onderzoek van ingenieursbureau DGMR.

Allereerst geldt een uitzondering voor bouwwerken waarop artikel 4.155 Bbl van toepassing is. Daarmee geldt een uitzondering voor gebruiksfuncties met een lage energievraag. Daarnaast is een uitzondering opgenomen voor bouwwerken die aangesloten zijn of aantoonbaar binnen drie jaar na de renovatie of vervanging van het verwarmingsstelsel, aangesloten worden op een warmtenet. Het kan zijn dat deze uitzondering wordt gewijzigd rekening houdend met de juridische vormgeving van een wijkgerichte aanpak. Dit zal dan in dat traject worden meegenomen.

Een derde uitzondering geldt voor zover het vanwege locatiegebonden omstandigheden of technische belemmeringen niet mogelijk is aan de eis te voldoen. Tot slot geldt de eis niet wanneer de maatregelen die genomen moeten worden om aan de eis te voldoen niet binnen tien jaar kunnen worden terugverdiend. Wanneer de verplichting niet kosteneffectief kan worden ingevuld moet echter wel de maximale hoeveelheid hernieuwbare energie worden gerealiseerd die met maatregelen kunnen worden gerealiseerd die een terugverdientijd hebben van ten hoogste tien jaar. Zoals genoemd is hierbij aangesloten bij de reeds bestaande verplichting om hernieuwbare energie op te wekken bij ingrijpende renovatie. Voor een uitgebreidere toelichting op de uitzonderingen wordt verwezen naar de nota van toelichting bij het Besluit van 22 december 2021 tot wijziging van het Bouwbesluit 2012 en het Besluit bouwwerken leefomgeving in verband met hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie.¹⁰

⁹ Dit blijkt uit «Evaluatie eis hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie,» DGMR, 7 december 2023: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-76e779688638f4377cccb8f79ffbde94dd31019/pdf>.

¹⁰ Stb. 2021, 658.

Opgemerkt wordt dat moet worden voorkomen dat de voorschriften nadelige effecten hebben op beschermd cultureel erfgoed. De uitzondering dat voor zover het als gevolg van locatiegebonden omstandigheden of bouwtechnische belemmeringen niet mogelijk is aan de minimumwaarde voor hernieuwbare energie te voldoen is onder meer van belang om nadelige gevolgen voor beschermde monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten, waardevolle cultuurlandschappen en werelderfgoed te voorkomen. Dit ook in het licht van het verdrag van Granada, het Werelderfgoedverdrag en de instructieregel in artikel 5.130 Besluit kwaliteit leefomgeving. Voor (voor)beschermde monumenten is bovenal artikel 2.8 Bbl van belang, op grond waarvan de mogelijk van toepassing zijnde omgevingsvergunning en de daaraan verbonden voorschriften de relevante regels in het Bbl uitsluiten, wanneer ze afwijken van de in hoofdstuk 3 tot en met 5 gestelde regels. Dit artikel heeft betrekking op (voorbeschermde) gemeentelijke monumenten, provinciale monumenten en rijksmonumenten.

3. Verhouding tot ander recht

Besluit van 22 december 2021 tot wijziging van het Bouwbesluit 2012 en het Besluit bouwwerken leefomgeving in verband met hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie

Het onderhavige besluit heeft een relatie met het besluit waarmee in 2021 de RED-II is geïmplementeerd. Op grond van dat besluit is een eis in het Bbl geïntroduceerd op grond waarvan gebouweigenaren gehouden waren een minimumwaarde hernieuwbare energie te realiseren in het geval van ingrijpende renovatie. Met het onderhavige besluit wordt deze bestaande eis uitgebreid in die zin dat ook in het geval van gehele vernieuwing van het verwarmingssysteem deze eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie van toepassing is. Hierbij is zoveel mogelijk aangesloten bij de eerder gemaakte keuzes bij de implementatie van de RED-II.

Richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD)

Er zijn raakvlakken met de EPBD nu de EPBD onder meer eisen stelt aan de energieprestatie (inclusief hernieuwbare energie) in nieuwe gebouwen en aan technische bouwsystemen (inclusief het verwarmingssysteem). Via de implementatie van de EPBD voldoet Nederland dus gedeeltelijk aan de eis van de richtlijn hernieuwbare energie om hernieuwbare energie te vereisen in nieuwe gebouwen, bij ingrijpende renovatie en bij vervanging van het verwarmingssysteem. De recente herziening van de EPBD («EPBD IV»)¹¹ is voornamelijk niet van invloed op de vormgeving van de eis die met het voorliggende besluit wordt geïntroduceerd. Tot slot is een raakvlak met de EPBD de energieprestatiebepalingsmethode NTA 8800. Deze methode betreft implementatie van de EPBD en wordt voor de eisen bij ingrijpende renovatie en vervanging van het verwarmingssysteem voorgeschreven als methode om de hoeveelheid hernieuwbare energie in een gebruiksfunctie te bepalen. In de herziening van de EPBD zijn wel wijzigingen voorzien ten aanzien van o.a. bepalingmethoden en mogelijke eisen over zon op daken. Bij de te maken keuzes in de implementatie van de EPBD zal ook deze eis moeten worden betrokken.

¹¹ Richtlijn (EU) 2024/1275 van het Europees Parlement en de Raad van 24 april 2024 betreffende de energieprestatie van gebouwen.

De wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie geeft door wijziging van de Gaswet ruimte aan gemeenten om in het omgevingsplan regels te stellen gericht op het uitsluiten van gas als warmtevoorziening van gebouwen en, voor zover op dezelfde locatie milieubelastende activiteiten worden verricht, het uitsluiten van gas als energievoorziening voor milieubelastende activiteiten. De aansluitaak en transportaak van gas van de netbeheerder vervalt wanneer de regels in het omgevingsplan het gebruik van gas uitsluiten. In de Omgevingswet wordt de grondslag verduidelijkt voor het stellen van algemene rijksregels bij algemene maatregel van bestuur op grond van de Omgevingswet over het verduurzamen van de energievoorziening van gebouwen en daarnaast wordt een warmteprogramma verplicht gesteld. Gemeenten kunnen een aansluitplicht introduceren op een alternatieve energie-infrastructuur. In het onderliggende besluit zal ook het Bbl worden gewijzigd en wordt geregeld dat in het gebied waar gas wordt uitgesloten het gebouw geen fossiele brandstof voor ruimteverwarming meer mag gebruiken. Op die manier kan het voorkomen dat een eigenaar, om over te kunnen stappen op de andere infrastructuur, zijn volledige warmtesysteem moet vervangen. Op dat moment zou ook de met dit besluit geïntroduceerde verplichting tot hernieuwbare energie gaan gelden. Mogelijk behoeven de uitzonderingen bij deze verplichting nog een aanpassing in het kader van die wijkgerichte aanpak. Het Bbl zal dan in een later stadium daarop worden aangepast via het in voorbereiding zijnde Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie.

Energiebesparingsplicht

Het voorliggende besluit heeft inhoudelijk raakvlakken met de energiebesparingsplicht (artikel 3.84 Bbl e.v.). Op grond van de energiebesparingsplicht zullen sommige eigenaren van bestaande utiliteitsbouw wanneer dit zich binnen 5 jaar terugverdient gehouden zijn verbeteringen door te voeren aan hun technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming, bijvoorbeeld het installeren van een (hybride) warmtepomp, of het installeren van zonnepanelen. Vanzelfsprekend hoeven gebouweigenaren die met reeds getroffen maatregelen al voldoen aan de minimumwaarde hernieuwbare energie die in hun geval geldt, niet nog extra maatregelen te treffen. Deze nieuwe eis ziet op de situatie dat de eigenaar zelf besluit het gehele verwarmingssysteem te vervangen of ingrijpend te renoveren en tegelijkertijd ook hernieuwbare opwek mee te nemen die zich in 10 jaar terugverdient. Er is daarmee aangesloten bij de termijn die ook gehanteerd wordt voor de geldigheid van de energieprestatieberekening en het energielabel. De regering acht 10 jaar daarmee een geschikte termijn voor de terugverdientijd van de investeringen.

Eigendomsrecht

De eisen in dit besluit kunnen, net als de meeste eisen in de bouwreggeving, gezien worden als een inmenging in het eigendomsrecht. De eigenaar van een bouwwerk is immers door de regelgeving nooit geheel vrij in hoe het bouwwerk wordt gebouwd, verbouwd en gebruikt, waardoor er sprake is van een beperking van het eigendomsrecht. Op grond van artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM geldt dat een inmenging in het eigendomsrecht alleen is toegestaan als die inmenging bij wettelijk voorschrift is voorzien, de inmenging een gerechtvaardigd algemeen belang dient en er een redelijke verhouding bestaat tussen de mate van inmenging en de daarmee gediende belangen. Ook dient voorzien te worden in toereikende procedurele waarborgen voor betrokkenen. Met de

eisen van voorliggend besluit wordt een algemeen doel gediend, te weten de vermindering van de broeikasgasemissies, de energieafhankelijkheid en de energieprijzen (doelen richtlijn hernieuwbare energie). De regels zijn noodzakelijk om de doelstellingen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving te behalen. De eis voor een minimumwaarde hernieuwbare energie is proportioneel vanwege de onderzochte hoogte van de eis en het feit dat deze door middel van zelf te kiezen maatregelen kan worden ingevuld. Er is daarbij gekozen voor zuivere implementatie. Met de uitzonderingen (art. 5.20, zevende lid, Bbl) wordt voorkomen dat de algemene regel in bepaalde gevallen onevenredig uitpakt. Met een voldoende ruime invoeringstermijn is de eis voorzienbaar voor de gebouweigenaar die aan deze implementatiewetgeving moet voldoen. Deze eis geldt slechts indien een gebouweigenaar zelf besluit om het bouwwerk ingrijpend te renoveren of het volledige verwarmingssysteem te vervangen. Met het oog op de proportionaliteit en betaalbaarheid van de eisen wordt er tot slot ook op gewezen dat er subsidies beschikbaar zijn voor efficiëntere alternatieven dan cv-ketels en wordt gewezen op de mogelijkheid om te lenen tegen gunstige voorwaarden bij het Warmtefonds.

4. Gevolgen

Dit wijzigingsbesluit heeft financiële gevolgen voor burgers, bedrijven en overheden. Dit blijkt uit het onderzoeksrapport van onderzoeksbureau SIRA Consulting, Effectenmeting implementatie Richtlijn hernieuwbare energie 2024. Het onderzoeksbureau heeft in dit effectenonderzoek gekeken naar regeldruk voor bedrijven en burgers bestaande uit administratieve lasten (AL) en inhoudelijke nalevingskosten (INK). Voor het onderzoek heeft SIRA Consulting interviews gehouden met gebouweigenaren, bevoegde gezagen en adviesbureaus in de bouwsector.

4.1 Regeldruk

Volgens het effectenonderzoek stijgt de totale structurele regeldruk (nalevingskosten) voor burgers en bedrijven met gemiddeld tussen € 181.760,- en € 2.251.300,- per jaar. De schattingen van het aantal situaties waarop de minimeis bij vervanging van het verwarmingssysteem van toepassing is, zijn niet hoog. Het komt immers bijna niet voor dat het gehele systeem tegelijk zal worden vervangen. Ook kan het voorkomen dat er zowel een ingrijpende renovatie als volledige vervanging van het systeem samenvalt, maar dan gold de minimeis al. Daarom is alleen uitgegaan van een inschatting van het aantal vervangingen van verwarmingssystemen buiten ingrijpende renovatie.

Onderdeel A – Eengezinswoningen

Bij eengezinswoningen is geschat dat minimaal 20 en maximaal 150 woningen per jaar te maken krijgen met deze extra eis bij vervanging van het verwarmingssysteem (buiten ingrijpende renovaties). De kosten bedragen € 5.000 per woning. Daarmee bedragen de nalevingskosten € 100.000,- tot € 750.000,-.

Onderdeel B – Meergezinswoningen

Bij gebouwen met meergezinswoningen is de aanname dat vervanging van het totale verwarmingssysteem van het gebouw zich niet snel zal voordoen. Er is gerekend met de schatting dat dit 1 tot maximaal 5 maal per jaar zal voorkomen. De gemiddelde kosten zijn € 31.760,- tot maximaal € 225.260 per gebouw, uitgaande dat voor 50% van de gebouwen wordt gekozen voor zonnepanelen en voor 50% voor een

warmtepomp. De nalevingskosten bedragen daarmee tussen € 31.760,- en € 1.126.300,-.

Onderdeel C – Utiliteitsgebouwen

Voor alle andere gebouwen (utiliteit) is de schatting dat een vervanging van het verwarmingssysteem zich 2 tot 15 keer per jaar zal voordoen over het gebouwenbestand. Uitgaande van een investering van € 25.000,- per gebouw voor een warmtepomp inclusief installatie, komen de regeldrukkosten dan uit op € 50.000,- tot € 375.000,-.

De gemiddelde regeldruktoename voor burgers is daarmee minimaal € 47.343,- en maximaal € 675.468,- en voor bedrijven is dit minimaal € 134.326,- en maximaal € 1.575.832,-

Het structurele effect voor de bestuurlijke lasten van gemeenten is naar verwachting verwaarloosbaar vanwege het lage aantal situaties.

De eenmalige kosten voor kennisname van deze beperkte wijziging zijn als volgt ingeschat: € 81.000,- voor bedrijven en € 15.900,- voor gemeenten.

Deze berekening is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Er zijn 342 gemeenten die kennis moeten nemen van de minimumeis.
- Er zijn naar inschatting ongeveer 6.000 bedrijven¹² die van de minimumeis kennis moeten nemen.
- Aangenomen wordt dat de tijdsbesteding voor gemeenten beperkt kan blijven tot 0,5 uur.
- Aangenomen wordt dat de tijdsbesteding voor een bedrijf beperkt kan blijven tot circa gemiddeld 15 minuten. Naar verwachting varieert deze tijdsbesteding per bedrijf.
- Voor het uurtarief voor gemeenten is het uurtarief aangehouden van een medewerker schaal 11 (€ 93).
- Voor het uurtarief voor bedrijven is, conform het Handboek meting regeldruk¹³, het uurtarief aangehouden van een hoogopgeleide medewerker (€ 54).

Ingrijpende renovatie

Voor het vervallen van de eis dat tegelijkertijd met de ingrijpende renovatie ook het verwarmingssysteem moet worden aangepast, geldt het volgende. Bij berekening van de lasten voor de RED-II is een inschatting gemaakt van deze lasten.¹⁴ Op basis van dat rapport kan ook worden ingeschat wat de lastentoename is door het vervallen van die extra voorwaarde omdat daar de aanname werd gedaan dat in 50% van de gevallen waarin sprake zou zijn van ingrijpende renovatie, er ook sprake zou zijn van het tegelijkertijd aanpassen van het verwarmingssysteem. De andere 50% zou er dan nu bijkomen. Volgens het effectenonderzoek destijds stijgt de totale structurele regeldruk (nalevingskosten) voor burgers tussen € 0,06 miljoen en € 1,3 miljoen, en voor bedrijven met gemiddeld tussen € 0,28 miljoen en € 4,38 miljoen per jaar. De bandbreedte is ruim, omdat de schattingen van het aantal situaties waarop de minimumeis van toepassing is sterk uiteenlopen. De

¹² CBS 2019; SBI»08: 411 projectontwikkeling, 412 Algemene B&U bouw (boven de 20 medewerkers), 71111 architecten (geen interieur-) en adviseurs. Hieruit volgen ongeveer 12.000 bedrijven. In het onderzoeksrapport wordt aangenomen dat regelgeving voor ingrijpende renovaties relevant is voor de helft van deze bedrijven. Ook als zij niet direct zelf verwarmingssystemen vervangen, moeten ze wel weten wat de consequenties zijn.

¹³ <https://www.atr-regeldruk.nl/wathoe/meten-is-weten>.

¹⁴ Effectmeting minimumeis hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie, 2 november 2020, SIRA Consulting p. 9 en verder.

inschatting van de regering is echter dat het aantal situaties in de praktijk aan de onderkant van deze bandbreedte zal zitten, mede op basis van het feit dat in de markt de term ingrijpende renovatie vaak wordt gehanteerd voor situaties die juridisch gezien niet als ingrijpende renovatie gelden (bijvoorbeeld bij na-isolatie van gevels of het dak). Dit geldt ook voor de verbreding van de reikwijdte die met deze wijziging wordt doorgevoerd.

Handhaving

Het toezicht op de naleving van de voorschriften uit het Bbl wordt primair uitgevoerd door de gemeente. Het college van burgemeester en wethouders is bevoegd gezag ten aanzien van de algemene regels in het Bbl. Het beschikt hiertoe over de bestuursrechtelijke sanctioneringsbevoegdheden zoals opgenomen in onder andere de Omgevingswet, Gemeentewet en Algemene wet bestuursrecht.

De verplichting om in hernieuwbare energie te voorzien bij ingrijpende renovatie lag reeds bij gemeenten, alleen wordt daarvan de reikwijdte uitgebreid omdat er geen sprake meer hoeft te zijn van een combinatie van ingrijpende renovatie en het aanpassen van het verwarmingssysteem. Voor een ingrijpende renovatie zal in het algemeen een vergunningplicht (of in de toekomst mogelijk een meldingsplicht) gelden en op die manier weet het bevoegd gezag waar het mogelijk moet controleren of optreden.

Aan de met de RED-III toegevoegde verplichting dat er hernieuwbare energie moet worden opgewekt bij het vervangen (geheel vernieuwen) van het verwarmingssysteem is geen procedure gekoppeld zoals een omgevingsvergunning voor het bouwen of een melding. Er is dus geen standaardmoment waarop het bevoegd gezag op basis van gegevens en bescheiden of een standaardcontrole kan controleren of aan de verplichting is voldaan. Gemeenten kunnen zelf beleid maken over in hoeverre zij op deze verplichting toe zullen zien. Dit geldt nu ook al voor de algemene regels die gelden voor verbouw en bestaande bouw. Het is ook niet de bedoeling dat gemeenten achter elke voordeur in Nederland gaan controleren of er daadwerkelijk een vervanging van het verwarmingssysteem heeft plaatsgehad en of de daarbij voorgeschreven hoeveelheid hernieuwbare energie opgewekt wordt. Dat zou een te grote belasting leggen op de (toezichts)capaciteit van gemeenten. De verwachting is ook dat het niet veel zal voorkomen dat het gehele verwarmingssysteem wordt vervangen. Het bevoegd gezag heeft de mogelijkheid om de keuze te maken om wel of niet actief te gaan controleren, bijvoorbeeld door hier tijdens reguliere controles uitdrukkelijk naar te kijken, of door steekproefsgewijs op deze verplichting te gaan controleren. Het bevoegd gezag kan in beleidsregels kaders opnemen voor de handhaving van deze verplichting. Ook kan het bevoegd gezag ervoor kiezen geen specifiek beleid te formuleren en met name te reageren op handhavingsverzoeken van bijvoorbeeld huurders of anderen. Gemeenten hebben immers een beginselplicht tot handhaving en zullen in geval er een overtreding wordt geconstateerd moeten optreden. Het staat het bevoegd gezag vrij om te beoordelen of en welke maatregelen er in een bepaald geval ingezet worden bij de handhaving. Op basis van een afweging van alle omstandigheden van het geval zal het bevoegd gezag beoordelen welke handhavingsmaatregel in het concrete geval proportioneel is of dat het niet proportioneel is om op te treden.

5. Advies, consultatie en notificatie

5.1 OPB

Het Overlegplatform Bouwregelgeving (hierna: OPB) adviseerde op 15 december 2023 positief ten aanzien van de onderhavige wijziging van het Bbl. Het OPB vraagt hierbij aandacht voor een heldere formulering om

discussie over de reikwijdte van de regels te voorkomen. Daarnaast is aandacht gevraagd voor een duidelijke toelichting op de samenhang tussen de voorgestelde eis en andere, uit Europese richtlijnen dan wel uit nationaal beleid afkomstige, eisen. In dat kader adviseert het OPB om voor de uitzonderingsgrond in verband met aansluiting op een warmtenet aan te sluiten bij de wijkgerichte aanpak.

Het kan zijn dat deze uitzondering in verband met aansluiting op een warmtenet in de toekomst wordt gewijzigd rekening houdend met de juridische vormgeving van een wijkgerichte aanpak. Dit zal dan in dat traject worden meegenomen.

5.2 Adviescollege toetsing regeldruk

Het Adviescollege toetsing regeldruk (hierna: ATR) adviseert nut en noodzaak van het schrappen van de aanwijzing van de leidraad nader te onderbouwen. Het ATR adviseert de mate van verduurzaming bij en de regeldrukkosten van een kortere terugverdiendtijd te beoordelen en op basis daarvan onderbouwd te besluiten over de terugverdiendtijd in dit voorstel. Over de werkbaarheid heeft het ATR – naast dat de hierboven genoemde aspecten daarop van invloed kunnen zijn – geen opmerkingen. Het ATR adviseert de regeldrukanalyse aan te vullen met de regeldruk-effecten van de verplichting tot hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie waarbij de aanpassing van het technisch bouwsysteem voor verwarming of koeling geen onderdeel uitmaakt van de renovatie. Naar aanleiding van de adviezen van het ATR is de toelichting aangepast en zijn de regeldrukeffecten nader omschreven uitgaande van de analyse die gemaakt is bij de implementatie van de RED-II. Voor de terugverdiendtijd van tien jaar is gekozen omdat dit aansluit bij de reeds bestaande eis voor hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie en die termijn ook de geldigheid betreft ten aanzien van de energieprestatieberekening en het energielabel. De regering acht dit een kosteneffectieve invulling van de maatregel. De leidraad zal worden aangepast en blijft beschikbaar op de website van RVO.nl, zo kan het als hulpmiddel geraadpleegd worden. Gezien de facultatieve verwijzing is dit onderdeel daarom geschrapt. Ook de ministeriële regeling wordt aangepast. Indien het nodig blijkt om toch onderdelen van de leidraad verplichtend voor te schrijven, zal dit bij ministeriële regeling gebeuren.

5.3 Code interbestuurlijke verhoudingen

Het ontwerpbesluit is voorgelegd aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (hierna: VNG) in het kader van de formele adviesbevoegdheid als bedoeld in de Code interbestuurlijke verhoudingen. De VNG mist een paragraaf inzake toezicht en handhaving en geeft aan dat voor gevallen waar geen vergunning of melding is vereist, gemeenten afhankelijk zullen zijn van toeval of een reactie van omwonenden in tegenstelling tot vergunningplichtige of meldingplichtige gevallen. Ook overweegt de VNG dat bij dit lastenonderzoek en ook de vorige wijziging ten aanzien van hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie vooral sprake is van deskresearch en geen afstemming lijkt te zijn geweest met gemeenten en dat het onbekend is of er een bijdrage is geweest in het gemeentefonds. Naar aanleiding van deze opmerkingen is de toelichting aangepast en daarbij is een paragraaf over handhaving toegevoegd. Ten aanzien van het lastenonderzoek is aangesloten bij de overweging dat de situatie van het vervangen van het volledige verwarmingssysteem nauwelijks voorkomt. De inschatting is daarom ook dat uit deze wijziging geen noemenswaardige lasten voor gemeenten zullen voortvloeien. Deze aanneme is gedaan in het verlengde van het lastenonderzoek dat is gedaan voor de implementatie van de RED-II waarbij ook interviews met

gemeenten hadden plaatsgevonden. Er is dan ook geen bijdrage in het gemeentefonds geweest hiervoor.

5.4 Notificatie

Omdat de verplichtingen in het onderliggende wijzigingsbesluit rechtstreeks voortvloeien uit de RED-II(I), is notificatie op grond van artikel 7, eerste lid, onder a, van de Notificatierichtlijn¹⁵ achterwege gebleven.

6. Voorhang

Voor dit besluit geldt op grond van artikel 23.5, derde lid, van de Omgevingswet geen plicht tot voorhangen bij beide Kamers der Staten-Generaal, omdat het besluit uitsluitend strekt ter uitvoering van internationaalrechtelijke verplichtingen.

7. Inwerkingtreding en overgangsrecht

Dit besluit treedt in werking op 21 mei 2025. Voor deze van de vaste verandermomenten afwijkende datum is gekozen vanwege de in de RED-III bepaalde uiterlijke omzettingsdatum (artikel 5, eerste lid, van de RED-III). Er wordt rekening gehouden met een invoeringstermijn.

Er is niet voorzien in specifiek overgangsrecht in dit besluit. Op grond van artikel 8.3 van het Bbl zijn de voorschriften van deze wijziging van toepassing op een aanvraag voor een omgevingsvergunning of een aanvraag voor een besluit tot het stellen van een maatwerkvoorschrift gedaan na inwerkingtreding van het onderhavige besluit. Aanvragen gedaan vóór dit moment worden nog afgehandeld conform de voorschriften zoals ze golden op het tijdstip waarop de aanvraag is ingediend.

8. Transponeringstabel

De transponeringstabel met betrekking tot Richtlijn (EU) 2023/2413 betreft de bepaling die met dit besluit is geïmplementeerd. De overige bepalingen van deze richtlijn worden omgezet in andere wet- en regelgeving.

¹⁵ Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende diensten van de informatiemaatschappij (codificatie) (PbEU 2015, L241).

Artikel richtlijn	Implementatie	Beleidsruimte	Toelichting op keuze beleidsruimte
Artikel 1, onderdeel 6 – artikel 15bis Richtlijn (EU) 2018/2001) Lid 3	Artikel 5.20 Besluit bouwwerken leefomgeving – Het onderhavige besluit voorziet in implementatie voor zover het gaat om hernieuwbare energie bij de vervanging van het verwarmingssysteem – Stb. 2021, 658 voor zover het gaat om hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie. – Stb. 2019, 501 voor zover het gaat om hernieuwbare eis in nieuwe gebouwen. Geen implementatie in bouwregelgeving VRO	Ja. Lidstaten kunnen invulling geven aan de voorwaarde «indien dat economisch, technisch en functioneel haalbaar is». Nederland vertaalt de economische, technische en functionele haalbaarheid naar de uitzonderingen in artikel 5.20, zevende lid, Bbl.	Het artikel dat is gewijzigd is een artikel dat is ingevoerd met de implementatie van RED-II. De daarbij reeds bestaande uitzonderingen zijn niet aangepast in dit kader.
Overige bepalingen		–	–

II. Artikelsgewijs deel

Artikel I, onderdeel A

Met onderdeel A is tabel 5.8 in het Bbl technisch aangepast op het vervallen van het achtste lid van artikel 5.20 Bbl (zie artikel I, onderdeel B).

Artikel I, onderdeel B

Met onderdeel B zijn drie wijzigingen in artikel 5.20 Bbl doorgevoerd. Allereerst is een wetstechnische verbetering doorgevoerd in het zesde lid. Daar werd naar artikel 2 van de richtlijn energieprestatie gebouwen verwezen voor de definitie van «ingrijpende renovatie», maar dit is incorrect, nu in het vierde en vijfde lid van artikel 5.20 Bbl al bepaald wordt wat een ingrijpende renovatie is (in overeenstemming met de definitie in de richtlijn energieprestatie gebouwen).

Daarnaast is de passage «waarbij een technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming of ruimtekoeling wordt geplaatst, gedeeltelijk vernieuwd, veranderd of vergroot,» vervangen door «of wanneer het verwarmingssysteem geheel wordt vernieuwd». Hiermee worden twee zaken geregeld. Ten eerste wordt de reikwijdte van de bestaande verplichting voor een minimumwaarde hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie verbreed, zie daarvoor de toelichting in paragraaf 2.1 van het algemeen deel. De eis is daarmee van toepassing op alle ingrijpende renovaties, in plaats van alleen wanneer het technisch bouwsysteem voor ruimteverwarming (ofwel verwarmingssysteem) onderdeel uitmaakt van die ingrijpende renovatie. Ten tweede wordt geregeld dat naast bij ingrijpende renovatie, ook bij het vervangen (ofwel geheel vernieuwen) van het verwarmingssysteem de minimumwaarde hernieuwbare energie vereist wordt.

Tot slot vervalt het achtste lid van artikel 5.20 Bbl. Daarin was opgenomen dat bij het beoordelen of een uitzondering als bedoeld in het zevende lid van toepassing was, gebruikgemaakt kon worden van de «Leidraad eis hernieuwbare energie bij ingrijpende renovatie». Het gebruik van deze leidraad was daarmee al facultatief. Daarom is de verwijzing in het achtste lid onnodig.

Artikel II

Dit besluit treedt in werking op 21 mei 2025. Voor deze van de vaste verandermomenten afwijkende datum is gekozen vanwege de in de RED-III bepaalde uiterlijke omzettingsdatum (artikel 5, eerste lid, van de RED-III). Er wordt rekening gehouden met een invoeringstermijn.

De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
M.C.G. Keijzer